

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2021 m. rugsėjis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	3
ANK 571, 579 straipsnių taikymas	3
<i>Dėl nukentėjusiųjų įtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną</i>	3
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	4
BK 183 straipsnio taikymas	4
<i>Dėl subjekto požymio</i>	4
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	5
BPK 106 straipsnio 2 dalies taikymas	5
<i>Dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo</i>	5
BPK 110 straipsnio 2 dalies, 312 straipsnio 3 dalies taikymas	6
<i>Dėl civilinio ieškovo teisės paduoti apeliacinį skundą</i>	6
III. CIVILINĖS BYLOS	7
Asmenys	7
<i>Dėl teisinės aklavietės (sprendimų įšaldymo) situacijos ir akcininko teisės į informaciją pažeidimo kaip pagrindų pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą</i>	7
Daiktinė teisė	8
<i>Dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės, bendrovei įsigijus įkeistą reikalavimo teisę</i>	8
Sutarčių teisė	10
<i>Dėl arbitražinio susitarimo defektų įtakos tokio susitarimo įgyvendinimui</i>	10
Bankroto teisė	11
<i>Dėl kreditoriaus įtraukimo į kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje prasidėjusį jo skolininko fizinio asmens nemokumo procesą ir kreditoriaus informavimo apie šį procesą</i>	11
Civilinio proceso teisė	12
<i>Dėl pagrindų taikyti laikinąsias apsaugos priemones bei bylų apeliaciniame procese nagrinėjimo</i>	12
Vykdomo procesas	13
<i>Dėl CPK 510 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo tais atvejais, kai antstolis priima patvarkymą sustabdyti skundo dėl jo procesinių veiksmų nagrinėjimą</i>	13

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 571, 579 straipsnių taikymas

Dėl nukentėjusiųjų įtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo nubaustas pagal ANK 415 straipsnio 1 dalį ir 417 straipsnio 3 dalį, be kita ko, už tai, kad, važiuodamas iš šalutinio kelio, nepraleido pagrindiniu keliu važiuojančio kito automobilio ir į jį atsitrenkė. Prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pateikė į administracinio nusižengimo teiseną neįtraukti asmenys, kurių teigimu, buvo pažeista jų teisė dalyvauti nagrinėjant bylą, nebuvo užtikrintas teisingas teismo procesas ir taip padarytas esminis proceso teisės pažeidimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad tiek pagal pažeidėjui inkriminuotą ANK 417 straipsnio 3 dalies alternatyvųjį veiksma, kurio padarymas sudaro baigtą administracinio nusižengimo sudėtį, t. y. kelio nedavimas įvažiuojant į jį, tiek pagal administracinio nusižengimo protokole esantį veikos aprašymą, akivaizdu, kad, eismo įvykyje susidūrus automobiliams, šio eismo įvykio metu buvo padaryta žala nukentėjusiajam arba šio turtui. Teisėjų kolegijos nuomone, esant šioms prielaidoms buvo priežastis spręsti eismo įvykyje dalyvavusių asmenų pripažinimo nukentėjusiais klausimą. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal ANK 571 straipsnį kiekvienas administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo, taip pat nukentėjusysis, turi teisę būti

išklausti žodžiu ar raštu, tiesiogiai ar per atstovą ANK nustatyta tvarka. ANK 579 straipsnio 1 dalyje nustatytas baigtinis nukentėjusiojo teisių procese sąrašas, tarp jų įtvirtinta šių asmenų teisė susipažinti su bylos medžiaga, duoti parodymus, pateikti bylai reikšmingus dokumentus ir daiktus, pareikšti prašymus ir nušalinimus, skusti priimtus procesinius sprendimus ir kt. Šios teisės garantuoja nukentėjusiesiems galimybę žinoti ir pasisakyti dėl visų įrodymų byloje ir pateiktų pastabų, užtikrina tai, kad nukentėjusysis nebūtų kur kas nepalankesnėje padėtyje nei priešinga šalis. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju buvo prielaidos svarstyti pareiškėjų įtraukimo į administracinio nusižengimo teiseną klausimą, o to nepadarius iš esmės buvo apribota jų galimybė naudotis ANK 571 straipsnyje, 579 straipsnio 1 dalyje nustatytais teisėmis ir garantijomis bei paneigta galimybė ginti savo teises ar teisėtus interesus.

Teisėjų kolegija taip pat akcentavo ir tai, kad pagal ANK 567 straipsnio 1 dalį nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas teismas, taip pat institucija (pareigūnas), kai byla nagrinėjama ne teismo tvarka, privalo aktyviai dalyvauti tiriant įrodymus ir nustatant bylai svarbias aplinkybes. Taigi teismo kaip aktyvaus proceso dalyvio vaidmuo susijęs su visų įtrauktinų į bylą asmenų nustatymo tinkamumu, jų pateikiamų įrodymų visapusišku įvertinimu, juolab kad pagal konstitucinės jurisprudencijos nuostatas teismas negali būti suprantamas kaip „pasyvus“ bylų proceso stebėtojas, o teisingumo vykdymas negali priklausyti tik nuo to, kokia medžiaga teismui yra pateikta (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas). Šiuo atveju, anot teisėjų kolegijos, nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą apylinkės teisme žodinio proceso tvarka, o apygardos teisme – rašytinio proceso tvarka, buvo apsiribota byloje esančios medžiagos ištyrimu. Nors byloje yra rašytiniai pareiškėjų paaiškinimai, gauti eismo įvykio dieną, tačiau nagrinėję bylą teismai nekrepė dėmesio į tai, jog jiems nėra sudaryta galimybė realiai realizuoti ANK 571 straipsnyje ir 579 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų teisių. Teisėjų kolegija sprendė, kad teismai, nustatydami bylai svarbias aplinkybes, nebuvo aktyvūs, todėl, nagrinėjant administracinio nusižengimo bylą teismuose, buvo pažeisti ir ANK 567 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti reikalavimai. Atitinkamai šių asmenų nepripažinus nukentėjusiais, jiems neužtikrinus galimybės naudotis įstatymo suteikiamomis teisėmis, visapusiško bei išsamaus administracinio nusižengimo ištyrimo tikslas (ANK 563 straipsnis) procese pasiektas nebuvo.

Taigi teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai padarė esminį proceso teisės pažeidimą, kuris sutrukdė išsamiai išnagrinėti bylą, suvaržė neįtrauktų į administracinio nusižengimo teiseną asmenų teisę būti išklausytiems, ir perdavė administracinio nusižengimo bylą nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 30 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-30-788/2021

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 183 straipsnio taikymas

Dėl subjekto požymio

Šioje baudžiamojoje byloje teismai skirtingai sprendė dėl kasatorės baudžiamosios atsakomybės pagal BK 183 straipsnio 2 dalį dėl jai patikėto didelės vertės svetimo turto pasisavinimo – pirmosios instancijos teismas ją išteisino nenustatęs, kad ji atitinka šio nusikaltimo subjektui keliamus specialiuosius reikalavimus, o apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį ir kasatorę nuteisė pagal BK 183 straipsnio 2 dalį.

Kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą kasacine tvarka, konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismo nustatytos bylos aplinkybės ir įrodymų vertinimo išvados motyvuotai pagrindžia BK 183 straipsnio 2 dalies požymių buvimą kasatorės veikoje. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, nuteistoji galėjo laisvai disponuoti bendrovės grynaisiais pinigais. Kartu su pasirašyta darbo sutartimi, pagal kurią ji buvo priimta eiti bendrovės vyr. buhalterio

pareigas, buvo pasirašyta ir visiškos materialinės atsakomybės sutartis, kurioje nurodyta, kad dirbdama darbą, tiesiogiai susijusį su grynaisiais pinigais, materialinių vertybių saugojimu, kasatorė prisiima visišką materialinę atsakomybę už darbdavio jai perduotus grynuosius pinigus, prekes ir kitą turtą. Kasatorei pradėjus dirbti bendrovėje, buvo atlikta lėšų inventorizacija, surašytas aprašas, visi tą dieną bendrovės kasoje buvę gryniesi pinigai perduoti jai kaip atsakingam asmeniui. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad liudytojai bendrovės darbuotojai nurodė, jog visus klausimus, susijusius su grynųjų pinigų apskaita bendrovėje, sprendė vyr. buhalterė, kuri paimdavo iš pardavėjų jų surinktus ir inkasuotus pinigus, įtraukdavo juos į apskaitą ir nurodydavo pasirašyti kasos knygoje, mokėdavo avansus, atsiskaitydavo su darbuotojais pagal su jais sudarytas transporto priemonių nuomos sutartis, įmokėdavo grynuosius pinigus į bendrovės banko sąskaitą ir kt. Nuteistoji viso bylos proceso metu neneigė jai pavestos funkcijos disponuoti bendrovės grynaisiais pinigais. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatytos aplinkybės patvirtina teisiškai reikšmingą faktą, kad dėl einamų pareigų darbo ir visiškos materialinės atsakomybės sutarčių pagrindu kasatorė turėjo teisiškai apibrėžtus įgaliojimus dėl bendrovės turto – grynųjų pinigų, kurių pasisavinamas jai inkriminuotas.

Kartu teisėjų kolegija pažymėjo, kad kasacinio skundo argumentas, jog bendrovėje nesilaikyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 179 patvirtintų Kasos darbo organizavimo ir kasos operacijų atlikimo taisyklių reikalavimų ir nebuvo priimtas įsakymas, kuriuo kasatorė paskirta kasininke, nepaneigia išvados, kad nuteistoji pagal einamas pareigas turėjo teisiškai apibrėžtus įgaliojimus dėl pasisavintų bendrovės grynųjų pinigų kaip patikėto jai turto, kurie yra būtinas specialusis BK 183 straipsnyje nustatyto nusikaltimo subjekto požymis ir nekeičia jos veikos kvalifikavimo pagal BK 183 straipsnį. Kaip nurodė teisėjų kolegija, byloje nustatyta, kad įmonės kasą nuteistoji tvarkė ne savavališkai, bet turėdama įmonės vadovo pavedimą pagal pasirašytas darbo ir visiškos materialinės atsakomybės sutartis, be kitų pavestų darbo funkcijų, ir vykdyti operacijas su kasos lėšomis. Nors pavedimas tvarkyti kasos lėšas nebuvo teisiškai įformintas įsakymu, kasacinės instancijos teismo praktikoje išaiškinta, kad tai nekeičia kaltininko santykio su jo pasisavintu turtu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337-139/2016).

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad šiuo atveju baudžiamasis įstatymas buvo pritaikytas tinkamai ir nuteistosios kasacinį skundą atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2021

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 106 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje bylos nagrinėjimo kasacinės instancijos teismo posėdyje metu civilinės ieškovės UAB „X“ atstovas advokatas G. D. pateikė prašymą priteisti iš nuteistosios civilinei ieškovei ne tik išlaidas patirtas už atstovavimą kasacinės instancijos teisme, bet ir už atstovavimą apeliacinės instancijos teisme.

Vertindama šį prašymą, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad BPK 106 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta teismo teisė nuspręsti išieškoti iš kaltininko nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui procese patirtas išlaidas byloje dalyvavusio advokato paslaugoms apmokėti, tačiau nei ši, nei kitos BPK normos detalčiai nereglamentuoja tokių išlaidų išieškojimo tvarkos. Taigi, anot teisėjų kolegijos, šiuo atveju, svarstant, ar kasacinės instancijos teisme galima spręsti civilinės ieškovės išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme advokato pagalbai apmokėti, atlyginimo klausimą, vadovaujantis BPK 113 straipsnio 2 dalimi, taikytinos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 98 straipsnio nuostatos.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusio nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant

konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. CPK 98 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šio straipsnio nuostatos taikomos priteisiant išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teisme.

Nagrinėjamoje byloje civilinės ieškovės atstovas advokatas padavė apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir šis skundas buvo tenkintas iš dalies, tačiau byla nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme civilinė ieškovė (jos atstovas) neprašė teismo spręsti klausimo dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo. Toks prašymas buvo pateiktas tik byla nagrinėjant kasacinės instancijos teisme. Iš civilinės ieškovės atstovo advokato pateiktų išlaidas patvirtinančių dokumentų išplaukia, kad ataskaitos dėl atstovavimo apimties ir atlyginimo dydžio, PVM sąskaitos faktūros, mokėjimo nurodymai surašyti ir mokėjimai atlikti po apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio priėmimo.

Taigi, atsižvelgdamas į pirmiau nurodytas aplinkybes ir aptartą teisinį reguliavimą, kasacinis teismas sprendė, kad nėra pagrindo tenkinti civilinės ieškovės atstovo advokato prašymą priteisti iš nuteistosios civilinės ieškovės UAB „X“ turėtas atstovavimo išlaidas, patirtas bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2021

BPK 110 straipsnio 2 dalies, 312 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl civilinio ieškovo teisės paduoti apeliacinį skundą

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasatorė, be kita ko, teigė, kad apeliacinės instancijos teismas negalėjo nagrinėti civilinės ieškovės UAB „X“ skundo dalies, kuria buvo prašoma pripažinti ją kalta pagal BK 183 straipsnio 2 dalį, o nagrinėdamas ir skundą tenkindamas padarė esminį BPK 312 straipsnio 3 dalies, nustatančios, kad civilinis ieškovas turi teisę paduoti apeliacinį skundą tik dėl nuosprendžio dalies, kuri susijusi su civiliniu ieškiniu, reikalavimų pažeidimą.

Teisėjų kolegija su šiais kasacinio skundo argumentais nesutiko ir nurodė, kad civilinis ieškovas, atsižvelgiant į jo procesinę padėtį baudžiamajame procese, turi pakankamai plačias teises ginti savo procesinius ir materialinius (turtinius) interesus. BPK 110 straipsnio 2 dalyje nurodytos procesinės teisės, kurias turi civilinis ieškovas, viena iš jų – teisė skųsti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teisėjo ar teismo veiksmus bei sprendimus, kiek jie susiję su civiliniu ieškiniu. Ši teisė ir jos apimtis yra nuosekliai įtvirtintos ir kituose BPK straipsniuose. Civilinis ieškovas ir jo atstovas turi teisę paduoti: 1) apeliacinius skundus dėl nuosprendžio dalies, kuri yra susijusi su civiliniu ieškiniu (BPK 312 straipsnio 3 dalis); 2) skundus dėl teismo nutarčių, susijusių su nuosprendžio vykdymu civilinio ieškinio atžvilgiu (BPK 364 straipsnio 2 dalis); 3) kasacinius skundus dėl nuosprendžio ar nutarties tik dėl civilinio ieškinio (BPK 367 straipsnio 2 dalis).

Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad BPK 312 straipsnio 3 dalies nuostata, jog civilinis ieškovas ir jo atstovas turi teisę paduoti apeliacinius skundus dėl nuosprendžio dalies, kuri yra susijusi su civiliniu ieškiniu, neturi būti suprantama (aiškinama) siaurai, kad civilinis ieškovas gali ginčyti nuosprendžio dalį tik dėl ieškinio dydžio, su ieškiniu susijusius įrodymus ar pan. Civilinio ieškinio dydis (padaryta žala (nuostoliai)) yra tik viena iš civilinės (deliktinės) atsakomybės sąlygų. Kitos atsakomybės sąlygos yra neteisėta (baudžiamojoje byloje – nusikalstama) veika, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusios žalos, kaltė. Visos šios sąlygos yra civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje pagrindas. Byloje turi būti surinkti duomenys, patvirtinantys pareikšto civilinio ieškinio pagrindą ir dydį (BPK 109 straipsnis). Anot teisėjų kolegijos, iš to išplaukia, kad civilinis ieškovas apeliaciniu skundu gali ginčyti teismo nuosprendžio dalį dėl civilinio ieškinio pagrindo ir dalyko, tačiau civilinio ieškovo apeliacinio skundo ribas apibrėžia jo procesinis statusas baudžiamajame procese ir įstatymo leidėjo valia nustatyta teisių ir pareigų visuma (pavyzdžiui, civilinis ieškovas gali ginčyti kaltininko išteisinimą, tačiau tiek, kiek tai susiję su civiliniu ieškiniu).

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje civilinės ieškovės UAB „X“ atstovas advokatas G. D. apeliaciniu skundu prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl kasatorės išteisinimo pagal BK 183 straipsnio 2 dalį ir pripažinti ją kalta dėl nusikaltimo padarymo, taip pat priteisti civilinei ieškovei kasatorės veiksmais padarytos turtinės žalos atlyginimą. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas civilinės ieškovės pareikštą civilinį ieškinį atmetė BPK 115 straipsnio 3 dalies 1 punkto pagrindu, padarydamas išvadą, kad neįrodyta, jog kaltinamoji dalyvavo padarant nusikalstamą veiką. Civilinės ieškovės atstovas apeliaciniu skundu būtent ir ginčijo pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl įrodymų vertinimo ir kasatorės kaip nusikalstamos veikos subjekto kaltės. Apeliacinio skundo reikalavimas pripažinti asmenį kaltu už konkretaus nusikaltimo padarymą šiuo atveju nereiškia, kad skundžiama nuosprendžio dalis nesusijusi su civiliniu ieškiniu. Atvirksčiai, baudžiamojoje byloje paprastai tik pripažinus asmenį kaltu dėl nusikalstamos veikos, kuria kitam asmeniui padaroma turtinė žala, atsiranda teisinis pagrindas tenkinti įrodymais pagrįstą civilinį ieškinį (BPK 115 straipsnio 1 dalis). Taigi, civilinės ieškovės atstovas apeliacinės instancijos teisme ginčijo kasatorės išteisinimą dėl svetimo – civilinei ieškovei priklausančio – turto pasisavinimo, o tai, teisėjų kolegijos vertinimu, tiesiogiai susiję su byloje pareikštu civiliniu ieškiniu.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas civilinės ieškovės atstovo apeliacinį skundą, esminių BPK pažeidimų nepadarė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-648/2021

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl teisinės aklavietės (sprendimų įšaldymo) situacijos ir akcininko teisės į informaciją pažeidimo kaip pagrindų pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą

Pareiškėja, atsakovės akcininkė, prašė teismo pradėti atsakovės juridinio asmens veiklos tyrimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškimą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad ilgainiui pasikeitęs juridinio asmens dalyvių požiūris į juridinio asmens valdymą ar jo veiklos perspektyvas ar kitokios priežastys gali lemti juridinio asmens dalyvių nesutarimus. Tarp akcininkų susiklosčiusi konfliktinei situacijai, bendrovėje gali susidaryti teisinės aklavietės arba sprendimų įšaldymo (angl. *deadlock*) situacija, kai tam tikrą besitęsiantį laiko tarpą nėra priimami visuotinio akcininkų susirinkimo ar valdybos sprendimai, nes jiems priimti nesusidaro reikiama balsų dauguma. Tam, kad įmonėje susiklosčiusi situacija galėtų būti pripažįstama teisine aklaviete, jai turi būti būdingas tęstinumas. Aklaviete paprastai nelaikoma situacija, kai visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas nepriimamas vieną kartą.

Vienas iš tinkamų įmonėje susidariusios teisinės aklavietės situacijos nutraukimo būdų yra juridinio asmens veiklos tyrimas, kai kitos priemonės konkrečiu atveju būtų neefektyvios arba nebūtų įstatyme įtvirtintų jų taikymo sąlygų, o ginčo šalys siektų išsaugoti juridinio asmens veiklos tęstinumą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog bendrovėje yra susiklosčiusi sprendimų įšaldymo situacija visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimų priėmimo procese, vertinant ją kartu su kitais byloje pateiktais įrodymais, laikytina galinčia sudaryti pagrindą abejoti juridinio asmens veiklos tinkamumu. Nors aklavietės atveju bendrovės veikla nebūtinai turi būti paralyžiuota, o įmonė gali toliau vykdyti savo veiklą, tačiau tokia bendrovėje susiklosčiusi situacija gali trukdyti įmonei pasiekti jai tuo metu geriausiai įmanomus veiklos rezultatus. Nagrinėjamu atveju byla išnagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pripažino, kad bendrovėje nėra susidariusi teisinės aklavietės situacija, kadangi sprendimai įmonėje yra priiminėjami, tik egzistuoja akcininkų sudarančių mažųjų akcininkų tarpusavio nesutarimas, o ne sprendimų įšaldymo situacija įmonės viduje. Kasacinis teismas pritarė šiai išvadai ir pabrėžė, kad teisinės aklavietės situacija susiklosto

tais atvejais, kai sprendimai bendrovėje nepriimami, o ne tada, kai juos priimant pažeidžiami sprendimų priėmimo tvarkos reikalavimai.

Byloje taip pat buvo sprendžiamas klausimas, ar akcininkės neturtinės teisės į informaciją pažeidimas gali sudaryti pagrindą pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad akcininko teisės į juridinio asmens veiklos tyrimą ir teisės į informaciją ryšys yra labai glaudus. Pažeidus akcininko teisę į informaciją, jis neturi galimybės tinkamai įvertinti bendrovės valdymo tinkamumo, spręsti, ar nepažeidžiami bendrovės veiklos tikslai, ir, kaip bendrovės dalyvis, besinaudojantis balsavimo visuotiniame akcininkų susirinkime teise, priimti išsamia ir objektyvia informacija apie įmonės veiklą grindžiamus kolektyvinius su bendrovės veikla susijusius investicinius sprendimus. Todėl siekis inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimą pripažįstamas sudarančiu pagrindą akcininkui gauti informaciją ir dokumentų kopijas ir lemia bendrovės pareigos dėl jų pateikimo akcininkui atsiradimą, kadangi informacija ir dokumentai tokiu atveju akcininkui būtini vykdant teisės aktuose nustatytus reikalavimus.

Kasacinis teismas nurodė, kad juridinio asmens veiklos tyrimas yra vienas iš būdų, kuriuo pasinaudodami smulkieji akcininkai, padedant teismo paskirtiems ekspertams, gauna informaciją apie įmonę, jos veiklą bei valdymą. Tačiau tam, kad teismas legitimuotų teisminę juridinio asmens veiklos tyrimo procedūrą, priimdamas nutartį dėl šios procedūros pradėjimo, jau pirminiame etape, turi būti nurodyta pakankamai konkrečių aplinkybių, dėl ko pareiškėjas mano, kad juridinis asmuo, jo valdymo organai ar jų nariai neveikė tinkamai. Tai reiškia, kad teisminė juridinio asmens veiklos tyrimo procedūra savaime negali būti naudojama kaip būdas, siekiant gauti įrodymus, kurie pagrįstų bendrovės, jos valdymo organų ar jų narių veiklos netinkamumą, kadangi pagrįstos abejonės dėl valdymo organų ar jų narių valdymo veiklos netinkamumo turi būti konstatuotos tuo metu, kai teismas sprendžia, ar pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą. Tai neužkerta kelio pareiškėjui, pateikiant prašymą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, kartu prašyti teismą pirminiame etape, dar iki priimant procesinį sprendimą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo, išreikalauti atitinkamus įrodymus, kurių pagrindu pareiškėjas galėtų patikslinti savo pareiškimą dėl juridinio asmens veiklos tyrimo. Tuo tarpu kai tarp akcininko ir bendrovės kyla ginčas dėl informacijos suteikimo, šis ginčas turi būti sprendžiamas teisme pagal akcininko bendrovei pareišką reikalavimą dėl informacijos ir dokumentų jam pateikimo, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 18 straipsnio 1 dalyje, bet ne inicijuojant teisminę juridinio asmens veiklos tyrimo procedūrą. Juridinio asmens veiklos tyrimo institutas turėtų būti taikomas, kai siekiamą iširti galimai netinkamą juridinio asmens veiklą sudaro keletas epizodų, reikalaujančių kompleksinio įmonės veiklos patikrinimo pasitelkiant ekspertus, kai kitos akcininkų teisių gynimo priemonės būtų neveiksmingos.

Kartu kasacinis teismas pripažino, kad sistemingas ir besitęsiantis smulkiojo akcininko teisės į informaciją pažeidimas, trukdant įgyti informaciją, kuri reikalinga vykdant teisės aktuose numatytus reikalavimus, kai tokia netinkama valdymo organo veikla iš esmės yra pažeidžiamos smulkiojo akcininko teisės, galėtų būti pripažįstamas sudarančiu pagrindą pradėti juridinio asmens veiklos tyrimą. Tokiais atvejais akcininkui tenka pareiga įrodyti pažeidimo pobūdį (pažeidimo sistemingumą ir tęstinumą) bei kaip toks pažeidimas iš esmės pažeidžia jo, kaip akcininko, teises ir varžo jo galimybę įvykdyti teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas padarė išvadą, kad vien tik pareiškėjos teisės į informaciją pažeidimo konstatavimas, nenustačius pirmiau nurodytų aplinkybių, leidžiančių šį jos teisės pažeidimą kvalifikuoti esminiu, negalėjo nulemti juridinio asmens veiklos tyrimo procedūros pradėjimo pagrindo.

Kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-378-2021

Daiktinė teisė

Dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės, bendrovei įsigijus įkeistą reikalavimo teisę

Ieškovės bankroto administratorė teismo prašė priteisti iš atsakovo (buvusio ieškovės vadovo) žalos atlyginimą. Bankroto administratorė žalą bendrovei grindė tuo, kad atsakovas, būdamas

ieškovės vadovas, sudarė reikalavimo perleidimo sutartį su bendrove A, pagal kurią įgijo banko naudai įkeistą bendrovės A reikalavimo teisę į bendrovę B. Šios sutarties pagrindu ieškovės bankroto byloje buvo patvirtintas banko finansinis reikalavimas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino didžiąją ieškinio dalį. Kasaciniame skunde buvo sprendžiamas klausimas, ar trečiojo asmens atsakomybė už skolininką apsiriboja trečiojo asmens įkeisto už skolininko prievolės turto verte, jeigu trečiojo asmens bankroto byloje yra patvirtintas kreditoriaus įkaito turėtojo reikalavimas.

Bylą nagrinėję teismai, priteisdami žalos atlyginimą, šią žalą grindė banko patvirtintu ir nepatenkintu ieškovės bankroto byloje finansiniu reikalavimu, aiškindami, jog, remiantis Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 35 straipsniu, banko reikalavimas gali būti tenkinamas iš kito ieškovės turto tiek, kiek neužtenka įkeisto turto vertės.

Kasacinis teismas konstatavo, jog ĮBĮ nenustato hipoteka ar įkeitimu užtikrinto reikalavimo tenkinimo tvarkos, jeigu iš įkeisto turto pardavimo gautų lėšų neužtenka hipoteka ar įkeitimu užtikrintam reikalavimui patenkinti. Todėl tokiu atveju turi būti taikomos CK ketvirtosios knygos nuostatos, reglamentuojančios skolos išieškojimą iš įkeisto daikto. Pagal CK 4.193 straipsnio 1 dalį, jeigu realizavus įkeistą daiktą gaunama mažesnė suma, negu priklauso hipotekos kreditoriui, jis turi teisę reikalauti išieškoti iš kito skolininko turto bendra įstatymų nustatyta tvarka. CK 4.195 straipsnio, reglamentuojančio skolos išieškojimą iš hipoteka įkeisto svetimo daikto, 1 dalyje įtvirtinta, kad įkeisto daikto savininkas atsako už skolininko įsipareigojimo įvykdymą tik įkeistu savo daiktu.

Taigi kasacinis teismas pažymėjo, kad hipotekos davėjo atsakomybės hipotekos kreditoriui ribas lemia aplinkybė, ar skolininkas ir įkeisto turto savininkas yra tas pats asmuo, ar jie skiriasi. Jeigu skolininkas ir įkeisto daikto savininkas sutampa, tai hipotekos kreditorius, gavęs iš parduoto įkeisto turto mažesnę sumą, nei jam priklauso, turi teisę reikalauti išieškoti visą sumą iš kito skolininko turto. Tuo tarpu svetimo turto hipotekos atveju, kai nuosavybės teise priklausančio nekilnojamojo daikto įkeitimu užtikrinamas kito asmens skolinio reikalavimo įvykdymas, tokio daikto savininkas hipotekos kreditoriui atsako tik įkeistu daiktu. Tai reiškia, kad įkeisto turto savininko atsakomybė kreditoriui ribojama įkeisto daikto kaina, jei skolininkas ir įkeisto turto savininkas nesutampa.

Kasacinis teismas išaiškino, kad kasacinio teismo praktika ir sisteminis bei loginis CK ir ĮBĮ normų aiškinimas leidžia daryti išvadą, jog svetimo daikto įkeitimo atveju, hipotekos (įkaito) davėjui bankroto byloje realizavus įkeistą daiktą už mažesnę nei patvirtintas hipotekos kreditoriaus finansinis reikalavimas vertę, turi būti *ex officio* (pagal pareigas) tikslinamas hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus finansinis reikalavimas, t. y. jis turi būti išbraukiamas iš kreditorių sąrašo ta apimtimi, kiek už įkeistą daiktą gautos kainos neužtenka hipotekos kreditoriaus reikalavimui padengti, kadangi, kaip jau minėta, svetimo daikto įkeitimo atveju hipotekos (įkeitimo) kreditoriaus finansinis reikalavimas gali būti tenkinamas tik iš įkeisto daikto vertės.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, jog CK 4.219 straipsnio teisės normų analizė lemia išvadą, kad svetimo kilnojamojo turto ar turtinių teisių įkeitimo už skolininką atveju taikytinos tokios pačios taisyklės kaip ir svetimo turto hipotekos atveju (CK 4.195 straipsnis), t. y. įkeisto kilnojamojo turto ar turtinių teisių savininkas atsako už skolininko įsipareigojimo įvykdymą tik įkeistu savo turtu, t. y. atsako ne už visą įsipareigojimą, o tik tą jo dalį, kuri lygi įkeisto kilnojamojo turto ar turtinių teisių kainai, gautai šį turtą realizavus. Jeigu įkeisto kilnojamojo turto ar turtinių teisių neužtenka skolininko prievolei įvykdyti, kreditorius likusios skolos išieškojimą gali nukreipti tik į paties skolininko turtą, tačiau negali reikalauti prievolės įvykdymo iš už skolininką savo kilnojamąjį turtą ar turtines teises įkeitusio trečiojo asmens kito turto, kuris nėra įkeistas.

Padaręs išvadą, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė svetimo turto įkeitimą ir išieškojimą iš jo reglamentuojančias teisės normas, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-611/2021

Sutarčių teisė

Dėl arbitražinio susitarimo defektų įtakos tokio susitarimo įgyvendinimui

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės nuostolių atlyginimą. Ji nurodė, jog tarp šalių kilęs ginčas nepatenka į tarpusavio sutartyje įtvirtintos arbitražinės išlygos apimtį, nes šalys susitarė, kad Vilniaus tarptautiniame ir komerciniame arbitraže bus sprendžiami tik ginčytini klausimai, kurie iškilus sutarties vykdymo metu. Kadangi ieškovė prašė nuostolių, atsiradusių garantiniu laikotarpiu, jos nuomone, šis ginčas negali būti sprendžiamas arbitraže. Pirmosios instancijos teismas ieškinį patenkino, o apeliacinės instancijos teismas – paliko nenagrinėtą.

Kasacinis teismas nurodė, jog arbitražiniai susitarimai, kurie nėra pakankamai tikslūs arba prieštarauja kitoms sutartyje nustatytoms ginčų sprendimo išlygoms, tarptautinėje arbitražo praktikoje pripažįstami patologiniais. Tačiau ne kiekviena arbitražinio susitarimo patologija yra kliūtis ginčo šalis nukreipti į arbitražą. Tais atvejais, kai šalys išreiškė intenciją ginčus spręsti arbitražo teisme, teismas turėtų tokią valią įgyvendinti, net jei kai kurie arbitražinio susitarimo aspektai yra netikslūs.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog arbitražinis susitarimas yra sutartis, todėl tam, kad jis būtų sudarytas, reikalinga sutarti dėl visų esminių tokios sutarties sąlygų. Esminėmis arbitražinio susitarimo sąlygomis paprastai pripažįstamas šalių susitarimas dėl jurisdikcijos (šalių valia perduoti ginčus spręsti arbitražui ir teismo jurisdikcijos atsisakymas) bei arbitražinio susitarimo apimtis (susitarimo taikymo srities apibrėžimas). Kitos arbitražinio susitarimo sąlygos paprastai nepripažįstamos esminėmis, todėl su šiomis sąlygomis susiję arbitražinio susitarimo defektai dažniausiai priskirtini defektams, kurie gali būti ištaisomi arbitražo ar teismo ir ginčo šalių nukreipimo į arbitražą savaime nedaro negalimo. Ši bendroji taisyklė nedraudžia šalims konkrečiu atveju susitarti, jog tam tikros arbitražinio susitarimo sąlygos bus laikomos esminėmis.

Kasacinis teismas nurodė, jog arbitražinis susitarimas laikomas patologiniu, kai jame nurodoma arbitražo institucija neegzistuoja. Tokia arbitražinio susitarimo patologija savaime nelemia arbitražinio susitarimo negaliojimo – tais atvejais, kai arbitražiniame susitarime nurodoma arbitražo institucija neegzistuoja, teismas visų pirma turėtų vertinti, ar pagal tokią arbitražinės išlygos formuluotę, taikant bendruosius sutarčių aiškinimo principus, įmanoma nustatyti, dėl kurios konkrečiai arbitražinės ginčų sprendimo institucijos šalys susitarė. Arbitražinio susitarimo patologija pripažįstami ir tie atvejai, kai arbitražiniame susitarime nurodyta arbitražo institucija egzistuoja (arba egzistavo), tačiau dėl kokių nors aplinkybių (dažniausiai atsiradusių jau po arbitražinio susitarimo sudarymo) kilus ginčui nėra prieinama bylos šalims. Tokiu atveju, sprendžiant dėl galimybės šalį nukreipti į arbitražą, turėtų būti vertinama, ar arbitražo institucijos pasirinkimas konkrečiu atveju buvo esminė arbitražinio susitarimo sąlyga, t. y. ar šalys, neturėdamos galimybės kreiptis į arbitražiniame susitarime nurodytą instituciją, arbitražinio susitarimo apskritai nebūtų sudariusios. Tik pastaruoju atveju arbitražiniame susitarime nurodytos arbitražo institucijos neprieinamumas turėtų būti pripažįstamas neištaisoma arbitražinio susitarimo patologija.

Nagrinėjamoje byloje kasacinis teismas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, jog šalys susitarė ginčo nagrinėjimą priskirti nuolatinei komercinio arbitražo institucijai, kuri po reorganizavimo savo veiklą tęsia kaip „Vilniaus komercinio arbitražo teismas“. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme nė viena ginčo šalių neišreiškė tokios pozicijos, todėl ši teismo išvada yra siurprizinė. Be to, apeliacinės instancijos teismo nustatyta aplinkybė, jog VŠĮ Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas jau po sutarties sudarymo buvo likviduota, nepagrindžia šio teismo išvados, kad šalys sutarties sudarymo metu susitarė ginčo nagrinėjimą priskirti būtent „Vilniaus komercinio arbitražo teismui“.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendamas, ar konkretios arbitražo institucijos pasirinkimas šalims konkrečiu atveju turėjo esminę reikšmę, teismas turėtų, be kita ko, atsižvelgti į tai, kad sudarydamas arbitražinį susitarimą asmuo savanoriškai atsisako teisės kreiptis į teismą. Atsisakymas teisės kreiptis į teismą turi būti nustatytas vienareikšmiškai ir išreikštas laikantis minimalių su šia teise susijusių apsaugos priemonių. Dėl šios priežasties, nesant galimybių pašalinti pagrįstų abejonių dėl to, ar arbitražiniame susitarime nurodyta arbitražo institucija, kuri bylos

nagrinėjimo metu šalims yra neprieinama (pvz., dėl to, jog yra likviduota), šalims turėjo esminę reikšmę, arbitražinis susitarimas turėtų būti pripažįstamas neįgyvendinamu, o šalių ginčas turėtų būti nagrinėjamas teisme.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir bylos priskirtinumo klausimą gražino šiam teismui spręsti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-228-823/2021

Bankroto teisė

Dėl kreditoriaus įtraukimo į kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje prasidėjusį jo skolininko fizinio asmens nemokumo procesą ir kreditoriaus informavimo apie šį procesą

Pareiškėja skundu dėl antstolės veiksmų prašė panaikinti antstolės patvarkymą ir tenkinti jos prašymą dėl vykdomųjų bylų nutraukimo. Pareiškėjos teigimu, ji tinkamai įvykdė pareigą informuoti kreditorius, įskaitant ir antstolę bei banką, apie jai Jungtinėje Karalystėje iškeltą nemokumo bylą. Pirmosios instancijos teismas skundą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas nutarties dalį dėl antstolės veiksmų vykdomojoje byloje paliko nepakeistą, kitą šios nutarties dalį panaikino ir perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Kasacinis teismas konstatavo, kad fizinio asmens bankroto byla pareiškėjai iškelta ir vykdyta bei užbaigta tuo metu Europos Sąjungos valstybė nare buvusioje Jungtinėje Karalystėje, o byloje keliamas klausimas dėl nurodytos bankroto bylos teisinių padarinių Lietuvos Respublikoje, todėl šioje byloje taikytinos 2017 m. birželio 27 d. įsigaliojusio Reglamento 2015/848, reglamentuojančio Europos Sąjungoje vienos valstybės narės ribas peržengiančius nemokumo procesus, nuostatos. Reglamento 2015/848 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, išskyrus atvejus, kai šiame reglamente nustatyta kitaip, nemokumo byloms ir jų pasekmėms taikoma valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla, teisė (lot. *lex fori concursus*).

Esant iškeltai tarpvalstybinei bankroto bylai, naudojamosi Reglamentu 2015/848 patvirtinta standartine pranešimo apie nemokumo bylą forma, ji turi būti išsiųsta visiems žinomiems bankrutuojančio fizinio asmens kreditoriams, nepriklausomai nuo to, kurioje valstybėje narėje šie kreditoriai gyvena, juridinio asmens atveju – vykdo veiklą. Žinomų kreditorių informavimo pareiga tenka nemokumo bylą iškėlusiam valstybės narės teismui ar jo paskirtam bankroto administratoriui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tinkamas šios pareigos įgyvendinimas neįmanomas be skolininko sąžiningumo. Skolininko (sąžiningai) pateiktų duomenų pagrindu į jo bankroto procesą įtraukti kreditoriai ne tik įgyja teisę gauti savo reikalavimų patenkinimą iš lėšų, gautų pardavus bankrutavusio fizinio asmens turą, bet ir yra informuojami apie bankroto proceso pradžią bei eigą, gali atlikti teisės aktuose nustatytus procesinius veiksmus.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad dėl atleidimo nuo įsipareigojimų vykdymo apimties ir taikymo konkrečiam kreditoriui spręstina įvertinus, ar šis kreditorius buvo tinkamai informuotas apie Europos Sąjungos valstybėje narėje jo skolininkui iškeltą fizinio asmens bankroto procesą bei turėjo galimybę jame dalyvauti ir ar valstybės narės, kurios teritorijoje buvo iškelta tokio fizinio asmens bankroto byla, nacionalinių teisės aktų nustatyta tvarka šis kreditorius bei jo finansinis reikalavimas buvo įtraukti į skolininko nemokumo procesą. Taigi tik nustatčius, kad Lietuvoje esantis kreditorius buvo tiesiogiai informuotas (įteikiant Reglamento 2015/848 54 straipsnio reikalavimus atitinkantį atskirą pranešimą (angl. *individual notice*)) apie kitoje valstybėje narėje prasidėjusį jo skolininko bankroto procesą, ir konstatavus, kad šis kreditorius, patvirtinant jo reikalavimą, buvo įtrauktas į fizinio asmens bankroto procesą tos valstybės narės teisės aktų nustatyta tvarka, egzistuoja pagrindas teigti, kad atleidimo nuo įsipareigojimų dokumentas apima šio kreditoriaus finansinį reikalavimą ir skolininkas gali tikėtis vykdomosios bylos nutraukimo bei prievolės kreditoriui pasibaigimo Lietuvoje vykstančiame išieškojimo procese.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad aktuali informacija apie skolininkui pradėtą nemokumo procesą (standartinės formos pranešimu, be kita ko, nurodant vietą, kur pareikšti reikalavimus, koks terminas tam skirtas bei nuobaudą šio termino nesilaikius) kreditoriams turi būti pateikta asmeniškai,

o nemokumo bylos nagrinėjimas nedaro įtakos reikalavimams tų kreditorių, kurie šios informacijos negavo. Taigi tinkamas kreditoriaus informavimas apie kitoje valstybėje narėje vykdomą jo skolininko nemokumo procesą yra susijęs ne tik su kreditoriaus teise dalyvauti šiame procese, bet ir su skolininko atleidimu nuo įsipareigojimų.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad situacija, kai jurisdikciją turintis Europos Sąjungos valstybės narės teismas arba to teismo paskirtas nemokumo specialistas (bankroto administratorius) apie prasidėjusį fizinio asmens bankroto procesą praneša tik Lietuvoje išieškojimą iš šio skolininko kreditoriaus naudai vykdančiam antstoliui, neatitinka Reglamente 2015/848 įtvirtintų kreditoriaus informavimo taisyklių, todėl skolininkas negali tikėtis atleidimo nuo įsipareigojimų ir vykdomosios bylos užbaigimo.

Byloje nesant duomenų, patvirtinančių, kad pareiškėjos kreditoriui (bankui) buvo tinkamai pranešta apie pareiškėjai pradėtą fizinio asmens bankroto bylą ir taip sudaryta galimybė joje dalyvauti pareiškiant savo finansinį reikalavimą, kasacinis teismas konstatavo, kad pareiškėjos bankrotas nesukėlė teisinių padarinių jos įsipareigojimo šiam kreditoriui (bankui) vykdymui, todėl apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-684/2021

Civilinio proceso teisė

Dėl pagrindų taikyti laikinąsias apsaugos priemones bei bylą apeliaciniame procese nagrinėjimo

Ieškovė prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones – laikinai (iki karantino pabaigos) pakeisti įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytą ginčo šalių dukters bendravimo su tėvu tvarką. Pirmosios instancijos teismas prašymo netenkino. Apeliacinės instancijos teismas laikinai pakeitė atsakovo bendravimo su dukterimi tvarką.

Kasacinis teismas pažymėjo, jog, nustatant, ar yra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, turėtų būti vertinama, ar, priėmus ieškovui palankų sprendimą, t. y. patenkinus jo pareikštus reikalavimus, tokio teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas. Dėl šios priežasties teismas gali taikyti tik tokias laikinąsias apsaugos priemones, kurios susijusios su pareikštais reikalavimais ir gali užtikrinti būsimo teismo sprendimo, jei šie reikalavimai būtų patenkinti, įvykdymą. Nepareiškus ieškinio taikyti laikinąsias apsaugos priemones įstatymų leidėjas leidžia taikyti tik išimtiniais atvejais (CPK 147 straipsnio 3 dalis), kartu reikalaujantis iš pareiškėjo nurodyti priežastis, dėl kurių ieškinys nebuvo pareikštas kartu su prašymu, pateikti įrodymus, patvirtinančius grėsmę pareiškėjo interesams. Tačiau ir tokiu atveju laikinųjų apsaugos priemonių taikymui galioja sąsajumo reikalavimas su byloje reikštiniais materialiniais teisiniais reikalavimais. Kasacinis teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje išimtinės aplinkybės, leidžiančios taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepareiškus ieškinio, nenustatytos, todėl laikinosios apsaugos priemonės negalėjo būti taikomos.

CK 3.175 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad, pasikeitus aplinkybėms, šio straipsnio 1 dalyje nurodyti asmenys (tėvas ar motina ir kt.) gali reikšti pakartotinį ieškinį dėl bendravimo su vaiku (vaikais) ir dalyvavimo jį auklėjant tvarkos nustatymo. Taigi, pasikeitus faktinėms aplinkybėms, tėvo ar motinos bendravimo su vaiku ir dalyvavimo jį auklėjant būdui ar sąlygoms, kurie neatitiktų vaiko interesų ir pan., bet kuris iš tėvų, esant svarbioms priežastims, dėl kurių negalima vykdyti teismo nutartimi patvirtintos bendravimo su vaikais tvarkos, t. y. konkrečiu joje įtvirtintu būdu, turi galimybę kreiptis į teismą, prašydamas nustatyti kitokią bendravimo su vaikais tvarką nei teismo nustatyta. Kilus ginčui tarp tėvų dėl bendravimo su vaiku, tokia bendravimo tvarka nustatoma (keičiama) teismo sprendimu, o teismo proceso metu šis klausimas gali būti reguliuojamas nustatant laikinąją bendravimo tvarką.

Nagrinėjamu atveju ginčas dėl tėvo bendravimo su nepilnamečiu vaiku buvo išspręstas įsiteisėjusiu teismo sprendimu, o pakartotinio ieškinio dėl skyrium gyvenančio tėvo nustatytos bendravimo su vaiku tvarkos pakeitimo ginčo šalys nepareiškė. Todėl kasacinis teismas pripažino,

kad byloje pateiktu prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo siekiama ne užtikrinti vaiko interesą bendrauti su tėvu nustatant laikiną bendravimo tvarką, taip užtikrinant padėties, esančios bylos nagrinėjimo metu, stabilumą, o tokią tvarką, nustatytą galutiniu teismo sprendimu, pakeisti. Tokioje procesinėje situacijoje pirmosios instancijos teismas, gavęs pareiškėjos prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones išnagrinėtoje byloje, *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikydamas CPK 137 straipsnio 2 dalies nuostatas, turėjo atsisakyti priimti tokį prašymą, nenagrinėdamas jo pagrįstumo, kartu išaiškindamas, kokia tvarka teismo sprendimu nustatyta bendravimo su vaiku tvarka gali būti pakeista.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas apskųstos pirmosios instancijos teismo nutarties teisėtumą ir pagrįstumą, turėjo pirmiausia įsitikinti proceso pirmosios instancijos teisme teisėtumu (CPK 337 straipsnio 2 dalis). Tačiau apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi ne tik nagrinėjo klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo išnagrinėtoje civilinėje byloje, bet ir jį teisiškai perkvalifikavo į teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimą, nors šalims nebuvo sudarytos galimybės pasisakyti dėl tokios apeliacinio (atskirojo) skundo ribų peržengimo galimybės. Todėl kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas priėmė siurprizinį procesinį sprendimą, nes byloje dalyvaujantys asmenys negalėjo pagrįstai tikėtis, jog byla nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas ims spręsti klausimą dėl teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo, kurio, atsižvelgiant į konkrečios bylos apeliacijos ribas, neturėjo teisės spręsti.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje byloje nepagrįstai taikė ir teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimą reguliuojančias teisės normas. Kadangi prašymas pakeisti sprendimo vykdymo tvarką nagrinėjamas šiam įsiteisėjus, tai, sprendžiamas tokį klausimą, teismas yra saistomas sprendimo rezoliucinėje dalyje išdėstyto patenkinto materialiojo reikalavimo turinio ir negali keisti sprendimo esmės. CPK 284 straipsnyje įtvirtintas teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo institutas nėra skirtas įsiteisėjusiam teismo sprendimui peržiūrėti. Įvertinus teismo sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimo pagrindus bei jų aiškinimą teismų praktikoje, akivaizdu, kad šis institutas netaikytinas bylose, kuriose priimtas teismo sprendimas dėl bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo. Tokio pobūdžio klausimai spręstini specialia įstatymų nustatyta tvarka.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinis procesas nagrinėjamoje byloje turėjo būti nutrauktas, nustačius, kad laikinųjų apsaugos priemonių prašymas yra pateiktas išnagrinėtoje byloje ir juo iš esmės siekiama ne laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, o pakeisti įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytą bendravimo su vaiku tvarką. Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir procesą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-380-943/2021

Vykdomo procesas

Dėl CPK 510 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo tais atvejais, kai antstolis priima patvarkymą sustabdyti skundo dėl jo procesinių veiksmų nagrinėjimą

Pareiškėja prašė panaikinti antstolio patvarkymą vykdomojoje byloje, kuriuo antstolis sustabdė pareiškėjos skundų nagrinėjimą, ir šiuos skundus išnagrinėti. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjos skundą atmetė.

CPK 510 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad tuo atveju, jeigu antstolis neišnagrinėjo skundo per šio straipsnio 3 dalyje nustatytą terminą arba patvarkymo, kuriuo visiškai ar iš dalies atsisakė patenkinti skundą, su vykdomąja byla ir skundu neperdavė teismui, asmuo turi teisę skundą dėl antstolio neveikimo pateikti apylinkės teismui, kurio veiklos teritorijoje yra antstolio kontoros buveinė. Teismas, nagrinėdamas skundą dėl antstolio neveikimo, toje pačioje byloje išnagrinėja ir skundą dėl antstolio procesinių veiksmų ar atsisakymo procesinius veiksmus atlikti.

CPK XLII skyriuje (625–628 straipsniuose) nustatyta antstolio teisė (pareiga) sustabdyti vykdomąją bylą, taip pat sustabdyti ar atidėti vykdomo veiksmus. Kasacinis teismas konstatavo, kad

CPK 510 straipsnyje įtvirtintoje skundų dėl antstolio veiksmų nagrinėjimo procedūroje priimti antstolio patvarkymai nėra vykdymo veiksmai, todėl nepatenka į CPK XLII skyriaus reglamentavimo sritį byloje nagrinėjamu aspektu; CPK 625–628 straipsnių nuostatos netaikytinos sprendžiant dėl antstolio veiksmų ikiteisminėje skundo nagrinėjimo stadijoje.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK XXXI skyriuje išsamiai reglamentuota skundo dėl antstolio veiksmų nagrinėjimo ikiteisminė stadija, be kita ko, antstolio įgalinimai ir kompetencijos ribos; įstatyme nenustatyta antstolio teisė sustabdyti pareiškėjo skundo nagrinėjimą, todėl, vadovaujantis antstolio veiklai vykdymo procese taikytinu viešosios teisės reglamentavimo metodu, laikytina, kad antstolis tokios teisės neturi, o priimdamas patvarkymą sustabdyti skundo nagrinėjimą veikia neteisėtai (*ultra vires*). Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad bylą nagrinėję teismai nepagrįstai dėl ginčijamo antstolio patvarkymo teisėtumo sprendė remdamiesi įstatymo analogija ir taikydami civilinės bylos sustabdymą reglamentuojančio CPK 163 straipsnio nuostatas, nes įstatymu nenustatyti įgalinimai antstoliui, kaip viešosios teisės subjektui, negali būti suteikti įstatymo analogijos pagrindu.

Remdamasis nurodytomis aplinkybėmis, kasacinis teismas išaiškino, kad CPK nenustatyta skundą ikiteisimine tvarka nagrinėjančio antstolio teisė sustabdyti skundo nagrinėjimą, todėl toks antstolio procesinis veiksmas yra neteisėtas ir nevaržo suinteresuotų asmenų teisės kreiptis su skundu tiesiogiai į teismą; skundą gavęs teismas turi jį išnagrinėti iš esmės.

Konstatavęs, kad bylą nagrinėję teismai nepagrįstai atmetė pareiškėjos reikalavimą panaikinti antstolio patvarkymą sustabdyti skundų nagrinėjimą ir nenagrinėjo jos skundų iš esmės, kasacinis teismas panaikino skundžiamus procesinius sprendimus ir bylą grąžino pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-334-469/2021

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt